

Denken

Maieutiek
Petra Bolhuis
2022-2

4

1

Het leven van de geest volgens Arendt: denken, willen en oordelen

- Het zijn alle drie vormen van het leven van de geest, maar zegt Arendt; 'Ze zijn niet van elkaar af te leiden of tot elkaar te herleiden.' (103)
- Wat ze met elkaar gemeen hebben, volgens Arendt, is dat ze **autonoom** zijn. Daarmee bedoelt ze dat er alleen inherente wetten zijn waaraan ze gehoorzamen.
- Voor Arendt is het wezenlijk dat ze niet (volledig) geconditioneerd zijn, noch noodzakelijk.(104)

2

Denken alleen of eenzaam

- *Solitude* = Alleen zijn met jezelf. Dat hoort bij denken.
- *Loneliness* = Alleen zijn met anderen. Dat wat je vooral voelt in relatie tot anderen hoort niet specifiek bij denken.

Denken = terugtrekking uit de wereld, maar vormt ook onze relatie met de wereld van verschijnselen als een -middels metaforen- gerepresenteerd verschijnsel.

3

Denken komt los van de ervaring

"Enkel dankzij het vermogen van de geest om het afwezige aanwezig te stellen kunnen wij "**niet meer**" zeggen en een verleden voor onszelf tot stand brengen, of "**nog niet**" zeggen en ons klaar houden voor de toekomst. Maar dit is slechts mogelijk voor de geest nadat hij zich uit het aanwezige en uit de noden van het alledaagse leven heeft teruggetrokken."(111)

- Ontzinnelijken(112)
- Denkbeeld opslaan(112)
- Verbeelden (113)

4

Waarom filosofen zo graag loskomen van het 'men'

- Relatie tussen de dood en de filosofie Schopenhauer, Heidegger.
- Terugtrekken uit de fysieke conditie die afleidt van denken maakt dat de filosofie buiten de orde treedt.
- De filosoof onttrekt zich daarmee aan wat *men* kan en doet en daarmee wordt de spot gedreven. V.b. Plato over Thales en de Thracische dienstmeid en Kant over Tycho Brache en zijn koetsier. (119)

5

Denken is ná-denken

"Niet de zintuiglijke waarneming, die ons de dingen direct en binnen handbereik laat ervaren, maar de verbeelding, die erop volgt, maakt de dingen klaar voor ons denken. Vooraleer we vragen stellen als "Wat is geluk? Wat is rechtvaardigheid? Wat is kennis?" enzovoort, moeten we eerst gelukkige en ongelukkige mensen ontmoet hebben, getuige geweest zijn van rechtvaardige en onrechtvaardige daden, het verlangen om te weten en zijn bevrediging of frustratie ervaren hebben. Bovendien moeten we de onmiddellijke ervaring in onze geest *herhalen*, nadat we de scène waar die ervaring plaatsvond verlaten hebben. Nogmaals: elk denken is na-denken."(123)

6

De belangrijkste eigenschappen van de denkactiviteit :

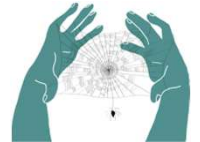
1. De terugtrekking uit de wereld van het gezond verstand en van de verschijnselen;
2. De zelf-destructieve neiging ten aanzien van de eigen resultaten,
3. De reflexiviteit en het daarmee gepaard gaande besef van pure activiteit,
4. Het eigenaardige feit dat ik slechts weet heb van de vermogens van mijn geest zolang ze actief zijn: (...) Eigenaardig genoeg, hoe "professioneler" de denkers en hoe groter hun gewicht in onze filosofische traditie, des te meer ze geneigd zijn om op allerlei manieren deze inherente kenmerken zo te herinterpreteren dat ze zich gewapend voelen tegen het gezond verstand, dat bezwaar aantekent bij de nutteloosheid en onwerkelijkheid van hun hele onderneming. (125)

7

Metaforen en verschijnselen

- Denken heeft metaforen nodig om in taal na te kunnen denken,
- Die metaforen zijn ook begrippen voor bestaande verschijnselen die nu toegepast worden op denkbeelden. (het begrip 'categorie' van Aristoteles was een term uit de rechtbank 144)
- Ze sluit hier aan bij Nietzsche. Latere filosofen gaan meer en beter onderzoeken wat taal doet met de metaforen en hoe de metaforen ook politieke implicaties hebben.

8

Wereld, taal en wij (138)

"Alleen al het benoemen van dingen, het scheppen van woorden, is de menselijke manier om zich de wereld toe te eigenen en zo als het ware de vervreemding van de wereld, waarin, alles wel beschouwd, ieder van ons als nieuwkomer en vreemdeling geboren is, op te heffen."

Marc groet 's morgens de dingen (Paul van Ostaijen)

Dag ventje met de fiets op de vaas met de bloem
ploem ploem
dag stoel naast de tafel
dag brood op de tafel
dag visserke-vis met de pijp
en
dag visserke-vis met de pet
pet en pijp
van het visserke-vis
goeiendag

Daa-ag vis
dag lieve vis
dag klein visseltje mijn

9

Denken gaat buiten de orde (149)

"Analogieën, metaforen en emblemen zijn de draden waarmee de geest zich aan de wereld vasthoudt, ook wanneer hij, geestelijk afwezig, het directe contact met de wereld verloren heeft.

Zij waarborgen de eenheid van de menselijke ervaring. Bovendien doen ze in het denkproces zelf dienst als modellen en wegwijzers, zodat we niet blind door onze ervaringen zigzaggen - want onze lichamelijke zintuigen kunnen ons er, met hun slechts relatief zekere kennis, niet doorheen loodsen. (...)

Ten slotte is er de onomkeerbaarheid van de relatie die in de metafoor wordt uitgedrukt; dit feit bewijst op zijn manier het absolute primaat van de wereld van de verschijnselen en levert daarmee bijkomend bewijs voor het buitengewone karakter van het denken, voor het feit dat het altijd buiten de orde gaat." (149)

10

Als je je denken deelt wordt het een verschijnsel in de wereld

Denken = spreken, maar niet met de anderen maar in jezelf. Het ontleent zijn metaforen vaak aan het zien en dat suggereert een werkelijkheid, een landschap dat er is.

Schrijven en spreken met anderen is van een andere orde. Je schetst dat landschap voor een ander, maar daarmee is het er óók als verschijnsel.

Dat maakt dat het verschil tussen kennis en rede ook voor filosofen zelf vaak diffuus wordt. (Heidegger)

11

Metaforen voor leven van de geest

- **Willen:** Theorieën gebruiken als model de begeerte, honger of het horen,
- **Oordelen:** Kant gebruikt als model de *smaakzin*.
- **Denken:** Jonas somt alle voordelen op van het zien als leidende metafoor en model voor de denkende geest. (152)
 1. afstand tussen subject en object → objectiviteit
 2. "gelijktijdige veelvoudigheid", → overzicht
 3. "keuzevrijheid ... die berust ... op het feit dat ik tijdens het zien niet meteen door het geziene object in beslag genomen word. → objectiviteit en focus
 4. **Zien introduceert een toeschouwer** → de subject-object verhouding hangt aan deze metafoor, niet aan het zijn.

12